

۹۵۴۰۲

دانشگاه علامه طباطبائی
دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه
جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته برنامه ریزی درسی

موضوع:

بررسی میزان اثربخشی کارگاه های آموزشی دادرسی کودکان
و نوجوانان از دیدگاه کارآموزان در پلیس ایران

استاد راهنما:

دکتر حسن ملکی

استاد مشاور:

دکتر اسماعیل زارعی زوارکی

استاد داور:

دکتر نورعلی فرخی

دانشجو:

احمد رضا ارسنجانلی

بهمن ۱۳۸۶

موسسه تخصصی آموزش و پرورش
توسعه منابع انسانی

۱۳۸۷ / ۲ / ۴

۲
۹۷۴۰۲

تقدیر و سپاسگذاری

قبل از آغاز کلام وظیفه خود می دانم که شاکر و سپاسگذار خداوند بزرگ و متعال باشم که در تمامی مراحل زندگی حامی و پشتیبان من بوده و با توکل به او توانستم تا این مرحله از سطح علمی برسم و پیشرفت داشته باشم.

از پدر و مادر خود، بخاطر تمام زحماتی که برای من متحمل شده اند و اینکه همیشه در زندگی یار و یاور و حامی من بودند و برای رسیدن من به این مرحله از زندگی کوشش های بی دریغی داشته اند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

از همسر مهربان و فداکار خود که در این چند ساله زندگی مشترک، در تمامی لحظات یار و همدل و مشوق من بوده و برای به سرانجام رسیدن این پژوهش متحمل زحمات فراوان شده است، نهایت تشکر و قدردانی را دارم.

از اساتید بزرگوار و عالیقدر خود در دانشگاه علامه طباطبائی، آقایان، جناب دکتر ملکی، دکتر زارعی زوارکی و دکتر فرخی که در طول مدت تحصیل و به اتمام رساندن این پژوهش به بنده راهنمایی های فراوانی داشته اند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

از اساتید و بزرگواران محترم خود، جناب سرهنگ رئیسی و جناب سرهنگ باقری در معاونت آموزش و جناب سرهنگ بارانی در معاونت حقوقی و امور مجلس ناجا به سبب راهنمایی ها و کمک های فراوان به اینجانب جهت فراهم آوردن شرایط حضور در کارگاه های آموزشی در نقاط مختلف کشور در خصوص تهیه این پژوهش و کلیه

همکاران محترم خود در نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران ، کمال تشکر و سپاسگذاری را دارم.

با امید به استفاده از این تحقیق در جهت برگزاری بهتر و با کیفیت، کارگاه های آموزشی دادرسی کودکان و نوجوانان در پلیس ایران، این پژوهش را به کلیه دست اندرکاران امر دادرسی کودکان و نوجوانان در ایران و بالاخص در نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران تقدیم می نمایم.

چکیده

در پژوهش حاضر، اثربخشی کارگاه های آموزشی دادرسی کودکان و نوجوانان مورد بررسی قرار گرفته است، که پژوهشگر شش فرضیه را برای تعیین اثربخشی این کارگاه های آموزشی مورد بررسی قرار داده که هرکدام به بخشی از محتوای این کارگاه های آموزشی می پردازد.

این کارگاه های آموزشی، با همکاری یونیسف (صندوق کودکان سازمان ملل متحد) از سال ۱۳۷۹ به صورت عمومی در ایران و از سال ۱۳۸۳ به صورت تخصصی در پلیس ایران در جهت تسهیل امر دادرسی کودکان و نوجوانان برگزار شده که تاکنون استان های متعددی از این لحاظ پوشش داده شده است.

در این کارگاه آموزشی بر معیارهای بین المللی و بهترین روش کاری برای پلیس ایران در زمان سروکار داشتن با کودکانی که در تعارض قرار می گیرند تمرکز دارد که با بهره گیری از اساتید مجرب، پیمان نامه حقوق کودک، فنون و شیوه های مدرن دنیا در کنترل بزه کاری و جرم در مراحل کودکی و نوجوانی به کارآموزان (پرسنل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران) آموخته می شود.

باتوجه به برگزاری چندین ساله این کارگاه های آموزشی در پلیس ایران، بررسی اثربخشی آن مورد ضرورت قرار گرفت که به همین دلیل از کارگاه های برگزار شده طی سال های ۱۳۸۴-۱۳۸۶، پانصد (۵۰۰) نفر بعنوان جامعه آماری برگزیده شد که

با استفاده از پرسشنامه اطلاعات جمع آوری شد و به روش تصادفی ساده ۱۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری (حجم نمونه) انتخاب شدند، که در نهایت به وسیله آزمون t تجزیه و تحلیل اطلاعات انجام شد و معلوم گردید که، از دیدگاه کارآموزان، این کارگاه های آموزشی موثر بوده و شرکت در این کارگاه ها بجزء کاربرد تجهیزات آموزشی (فرضیه سوم) در کلیه موارد اثربخش و مفید بوده است.

فصل اول

«کلیات»

عنوان.....	صفحه.....
مقدمه:.....	۱۳.....
بیان مسأله.....	۱۴.....
ضرورت و اهمیت مسأله.....	۱۵.....
اهداف پژوهش.....	۱۶.....
فرضیات یا سؤال‌های تحقیق.....	۱۷.....
تعریف متغیرهای تحقیق.....	۱۸.....

فصل دوم

«ادبیات تحقیق»

مقدمه.....	۲۳.....
آموزش چیست؟.....	۲۵.....
یادگیری چیست؟.....	۲۸.....
آموزش و یادگیری.....	۳۰.....
آموزش و توسعه منابع انسانی.....	۳۱.....
لزوم آموزش.....	۳۴.....
مسئولیت آموزش.....	۳۵.....
انواع آموزش.....	۳۶.....
آموزش مستمر ضمنی:.....	۳۶.....

۳۷	آموزش رسمی
۳۷	آموزش غیر رسمی:
۳۹	آموزش گروهی
۴۲	آموزش انفرادی
۴۴	برنامه‌ریزی کیفیت آموزش
۴۷	ضرورت و اهمیت توجه سازمان‌ها به امر آموزش
۵۰	کارکردهای ویژه آموزش در سازمان
۵۳	تعیین نیازهای آموزشی (نیازسنجی)
۵۸	آموزش شغلی
۶۱	آموزش بزرگسالان
۶۳	آموزش مداوم
۶۴	آموزش کارکنان
۶۶	آموزش ضمن خدمت کارکنان
۶۸	تاریخچه‌ی آموزش ضمن خدمت کارکنان
۶۹	آموزش ضمن خدمت در ایران
۷۰	انواع آموزش ضمن خدمت
۷۷	نکات قابل توجه سازمان‌ها به آموزش ضمن خدمت
۷۸	پیشینه‌ی تشکیل کارگاه آموزشی
۸۰	کارگاه آموزشی
۸۲	روش کارگاهی چیست؟

۸۴	..... اصول برگزاری کارگاه‌های آموزشی
۹۱	..... فرآیند اجرایی کارگاه آموزشی
۹۶	..... مراحل آموزش مشارکتی در کارگاه آموزشی
۹۸	..... اهداف کارگاه آموزشی
۱۰۱	..... کارگاه آموزشی دادرسی ویژه کودکان و نوجوانان در پلیس ایران
۱۰۷	..... اثر بخشی
۱۰۸	..... اثر بخشی و کارآیی
۱۱۰	..... تعریف اثربخشی
۱۱۱	..... شاخص‌های اثربخشی
۱۰۲	..... الگوهای ارزشیابی اثربخشی آموزش
۱۱۸	..... انگیزش
۱۲۰	..... انگیزش و یادگیری
۱۲۴	..... مشارکت و یادگیری مشارکتی
۱۲۹	..... تجهیزات آموزشی (وسایل کمک آموزشی)
۱۳۳	..... نتیجه گیری

فصل سوم

«روش‌های پژوهش»

۱۳۶	..... روش پژوهش
۱۳۶	..... جامعه آماری، روش نمونه‌گیری، حجم نمونه

۱۳۷	روش جمع‌آوری اطلاعات
۱۳۸	نحوه اندازه‌گیری
۱۳۹	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

فصل چهارم

«تجزیه و تحلیل داده‌ها»

۱۴۴	مقدمه
۱۴۵	توصیف آماری و تجزیه و تحلیل آماری مربوط به سوال اول
۱۴۹	توصیف آماری و تجزیه و تحلیل آماری مربوط به سوال دوم
۱۵۴	توصیف آماری و تجزیه و تحلیل آماری مربوط به سوال سوم
۱۵۸	توصیف آماری و تجزیه و تحلیل آماری مربوط به سوال چهارم
۱۶۲	توصیف آماری و تجزیه و تحلیل آماری مربوط به سوال پنجم
۱۶۶	توصیف آماری و تجزیه و تحلیل آماری مربوط به سوال ششم

فصل پنجم

«بحث و نتیجه‌گیری»

۱۷۱	نتیجه تحقیق در مورد سوال اول
۱۷۲	نتیجه تحقیق در مورد سوال دوم
۱۷۲	نتیجه تحقیق در مورد سوال سوم
۱۷۳	نتیجه تحقیق در مورد سوال چهارم
۱۷۴	نتیجه تحقیق در مورد سوال پنجم
۱۷۴	نتیجه تحقیق در مورد سوال ششم

- مشکلات و تنگناهای تحقیق..... ۱۷۵
- پیشنهادات..... ۱۷۶
- پیشنهادات کاربردی..... ۱۷۶
- پیشنهادات پژوهشی..... ۱۷۸
- منابع و مأخذ..... ۱۷۹
- ضمائم (پیوست ها)..... ۱۸۸

فصل اول

کلیات

مقدمه

در دنیای امروز آموزش در بالا بردن سطح علمی و عملی نیروی انسانی امر مهمی تلقی شده و سازمانها، ادارات و ارگانها برای به روز کردن اطلاعات خود و هماهنگی داشتن با علم روز دنیا نیاز به آموزش برای نیروی انسانی خود در حین مراحل کار دارند که برای آموزش کارکنان از شیوه‌ها و روشهای گوناگونی استفاده می‌شود و یکی از این روشها که چند سالی است بازده خوبی داشته و در اکثر آموزشهای کوتاه مدت مورد استفاده قرار می‌گیرد روش کارگاهی می‌باشد و در واقع کارگاه‌های آموزشی با داشتن امکانات لازم آموزشی و فضای مناسب آموزشی و علمی مخصوص نحوه تدریس و آموزش به روش کارگاهی در مدت کوتاه، بیشترین اثر و نتیجه را دارند که یکی از این کارگاه‌های آموزشی که در پلیس ایران در حال انجام و برگزاری می‌باشد کارگاه آموزشی دادرسی کودکان و نوجوانان است که این کارگاه در جهت تسهیل امر دادرسی به طور علمی کار خود را یونیسف (صندوق کودکان سازمان ملل متحد) از سال ۱۳۷۹ به صورت عمومی در ایران و از سال ۱۳۸۳ به طریق تخصصی در پلیس ایران برگزار کرده و هم اکنون چندین استان کشور را از این لحاظ پوشش داده که با استفاده از کارشناسان داخلی و خارجی هدف رشد و ارتقاء کیفی و کمی دادرسی کودکان و نوجوانان را پیگر و با استفاده از فنون و شیوه‌های مدرن دنیا در کنترل بزهکاری و جرم در مراحل کودکی و نوجوانی به حد مناسب و

قابل قبولی رسیده است.

بیان مسأله

در دنیای امروز با این همه دگرگونی پر شتابی که ربع قرن اخیر در جوامع پیشرفته روی داده است فشار زیادی را بر سازمان ها وارد می آورد تا محصولاتی را که تولید می کند مطابق با محصولات روز دنیا باشد، لذا جهت اینگونه مشاغل نیاز به کسب تجارب و مهارت های خاص می باشد که چاره آن آموزش می باشد.

همانطور که گفته شد آموزش به طریق کارگاهی مفید و زود بازده می باشد که کارگاه آموزشی دادرسی ویژه کودکان و نوجوانان با ارائه مطالب و مفاهیم پلیسی روز دنیا به کارآموزان شرکت کننده، آنها را با روشهای نوین دادرسی به صورت تئوری و تا حدی علمی آشنا و توجیه می سازد و در ضمن آموزش به طریق کارگاهی را نیز به آنها یاد می دهد.

کارگاه آموزشی دادرسی ویژه کودکان و نوجوانان با برگزاری دوره های مختلف و گوناگون طی چندین سال در صدد رسیدن به بهترین نحوه دادرسی برای این قشر خاص در ایران می باشد که این کارگاه با همکاری قوه قضائیه ، نیروی انتظامی (پلیس ایران) و سازمان زندانها و یونیسیف برگزار می گردد که برگزاری تخصصی این کارگاهها برای گروه های مختلف دست اندر کار سبب شده تا تبادل اطلاعات و تجربیات تسهیل و افزایش آگاهی در زمینه جنبه های مختلف نظامهای نوین دادرسی

کودکان و نوجوانان ایجاد می‌گردد.

برگزاری این کارگاه‌ها سبب از بین رفتن مسائل مجهول و مبهم در دادرسی کودکان و نوجوانان شده و روند برگزاری این کارگاه‌های آموزشی نه تنها موارد نامعلوم را روشن می‌کند، بلکه سبب تسهیل امر دادرسی می‌گردد.

با توجه به اینکه سوال اصلی تحقیق مربوطه در جهت بررسی میزان اثر بخشی کارگاه‌های آموزشی دادرسی ویژه کودکان و نوجوانان از دیدگاه کارآموزان در پلیس ایران می‌باشد ضرورت دارد تا با مطالعه و تحقیق بر روی این کارگاه‌ها و افراد شرکت کننده بسنجیم که آیا از دیدگاه خود کارآموزان تأثیری در نحوه نگرش و عملکردشان در برخورد با کودکان و نوجوانان بزهکار و در رابطه با نحوه برگزاری کارگاه‌های آموزشی و فراگیری آموزش از این طریق تغییری ایجاد شده است یا خیر؟

ضرورت و اهمیت مسأله

برنامه‌ها و فعالیت‌های آموزشی در سازمانها به خصوص در واحدهایی که اهداف بلندمدت توسعه‌ای را دنبال می‌کنند از جایگاه و نقش بسزایی برخوردار می‌باشند. سازمانها با ایجاد این برنامه‌ها و اجرای آنها در صدد پیشرفت و توسعه منابع انسانی خود بر می‌آیند. یکی از این برنامه‌ها همان کارگاه‌های آموزشی می‌باشد که در پلیس ایران با ایجاد و راه اندازی کارگاه‌های آموزشی ویژه دادرسی و نوجوانان در واقع سازمان مذکور دنبال اهداف بلند مدت در جهت برخورد مناسب با

بزه کاران کم سن و سال و فرهنگ سازی در این خصوص می باشد که این کارگاهها با ارائه آموزشهای کارگاهی سبب به روز شدن اطلاعات و مهارتهای نیروی انسانی سازمان می شوند. با توجه به اینکه امر دادرسی از مسائل مبتلا به پلیس ایران و کلیه کشورهای دنیا می باشد برگزاری اصولی و اثر بخش آن از اهمیت و ارجحیت بالایی برخوردار است.

اهداف پژوهش

هدف کلی

بررسی میزان اثر بخشی کارگاههای آموزشی دادرسی ویژه کودکان و نوجوانان از دیدگاه کارآموزان در پلیس ایران

اهداف جزئی

آگاهی از میزان اثر بخشی کارگاههای آموزشی تشکیل شده از دیدگاه شرکت کنندگان در کارگاه آموزشی با در نظر گرفتن عواملی چون ارتباط شغلی، انگیزه شغلی، استفاده از تکنولوژی و تجهیزات آموزشی و مهارتهای تحقیق و پژوهش و همچنین آموزش گروهی و مشارکتی.

فرضیات یا سؤال‌های تحقیق

سؤال اصلی: آیا کارگاه آموزشی دادرسی کودکان و نوجوانان از دیدگاه کارآموزان شرکت‌کننده موثر است؟

سؤال‌های فرعی

(۱) آیا از دیدگاه کارآموزان، محتوای کارگاه‌ها، با شغل و انجام وظایف آنها در ارتباط بوده و بر آن تأثیر دارد؟

(۲) آیا از دیدگاه کارآموزان، کارگاه‌ها، بر انگیزش شغلی شرکت‌کنندگان تأثیری دارد؟

(۳) آیا شرکت در کارگاه‌ها، در آگاهی و شناخت کارآموزان در خصوص تجهیزات آموزشی و نحوه کاربرد آن در فعالیتهای کارگاه تأثیری دارد؟

(۴) آیا شرکت در کارگاه‌های آموزشی، بر مهارتهای تحقیق و پژوهش و روحیه پژوهشگری شرکت‌کنندگان تأثیری دارد؟

(۵) آیا از دیدگاه کارآموزان، حضور در کارگاه‌ها، در رابطه با مشارکت در مباحث و تصمیم‌گیری‌های کلاسی و تقویت کار گروهی تأثیری دارد؟

(۶) آیا از دیدگاه کارآموزان حضور اساتید در کارگاه‌ها، در درک مفاهیم اساسی دادرسی کودکان و نوجوانان و یادگیری آنها تأثیری دارد؟

تعریف متغیرهای تحقیق

کارگاه آموزشی

فغانی کارگاه آموزشی را چنین تعریف می‌کند که در کارگاه تعداد قابل توجهی از افرادی که با رشته یا موضوع عملی، فنی، ادبی، بهداشتی... وابستگی دارند در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند و موضوعات، مباحث یا مسائل شخصی را به منظور ارائه توصیه‌ها یا پیشنهادهایی برای اقدامات در برنامه‌های بعدی مورد بحث و تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند. کارگاه معمولاً در طول چند روز حداکثر یک هفته تشکیل می‌شود و علاوه بر این از وجود کارشناسان، مشاورین و سخنرانان نیز برای راهنمایی گروه استفاده می‌شود (فغانی، ۱۳۸۲، ص ۱۱).

کارگاه آموزشی یک فعالیت و عملیات آموزشی در جهت فعال کردن و پویایی اعضای شرکت کننده (کارآموزان) و درک و فهم کارهای تحقیقی انجام شده و موضوعات مطروحه در کارگاه توسط شرکت کنندگان بوده که از یک تا چند روز تا چند هفته با توجه به نوع دوره‌ها و موضوعات فرق می‌کند.

کارگاه آموزشی دادرسی کودکان ونوجوانان

این کارگاه‌ها بر معیارهای بین المللی و بهترین روش کاری برای نیروی انتظامی در زمان سرو کار داشتن با کودکانی که در تعارض قرار می‌گیرند تمرکز دارد و با توجه به اینکه کودک باید برای زندگی فردی در اجتماع آمادگی کامل پیدا کند و در

سایه آرمان های اعلام شده در منشور سازمان ملل متحد و به ویژه صلح، عزت، مدارا، آزادی، برابری و همبستگی بزرگ شود لذا ضرورت دارد تا پیمان نامه حقوق کودک که کلیه این موارد در آن آورده شده است به شرکت کنندگان در این کارگاه آموزشی تعلیم داده شود تا با استفاده از آن به امر دادرسی کودکان و نوجوانان بپردازند.

اثر بخشی

اثر بخشی به معنای رسیدن به اهداف تعیین شده می باشد. این تعریف مورد پذیرش کلیه صاحب نظران مدیریت از جمله پیتر دراکر، هارولد کونترو ریچارد افتمی باشد (نجاری، ۱۳۷۴، ص ۴۶).

اثر بخشی همان میزان دستیابی سازمان به اهداف و نتایج مطلوب حاصل از برگزاری این کارگاه ها می باشد و با عواملی همچون استفاده از تجهیزات آموزشی، انگیزش شغلی، ارتباط شغلی، آموزش و یادگیری گروهی و مشارکتی و تغییر بهینه عملکرد سنجیده می شود.

انگیزش

انگیزش به علائق، آرزوها و میزان توانایی و استعداد فرد اشاره می کند. (دسلر

انگیزش همان، اشتیاق میل و علاقه و حس درونی به انجام فعالیتهای کارگاههای آموزشی و تحقیقاتی مربوطه می باشد و انگیزش همانا عامل نیرو دهنده، هدایت کننده و نگهدارنده رفتار می باشد و در واقع یک تمایل یا گرایش به عمل کردن به طریقی خاص می باشد و در این تحقیق انگیزش شغلی به وسیله عواملی چون کسب پاداشهای تشویقی، افزایش مهارت شغلی و کسب مدرک از طریق شرکت در کارگاه به دست آمده که به وسیله پرسشنامه مورد ارزیابی قرار می گیرد.

مشارکت

مشارکت دادن همان شرکت افراد در گروهها جهت بحث و گفتگو و تبادل نظر و اندیشه و در نتیجه ایجاد فرصت های گروهی در جهت کسب اهداف گروهی را شامل می گردد.

تعاملات مشارکتی موجب می شود شرکت کنندگان تجربه ی روشنی از علایق مشترک، کوشش های مشترک، توزیع یکسان قدرت، اعتماد، و صداقت داشته باشند . در حقیقت از نظر دش در پیشرفت ها و رسیدن به اهدافشان به گروه وابسته می باشند(دش ۱۹۹۴)

در این تحقیق نیز مشارکت و کارگروهی افراد در گروهها از طریق پرسشنامه

---

^۱-(Dessler,1994)